

Trotse ambtenaren in de toekomst!

Column van Ron Niessen, uitgesproken op het congres “De ambtenaar van de toekomst” op 31 januari 2008, Kurhaus te Den Haag

“De regering is trots op haar ambtenaren”. Zo luidt de openingszin van de Nota Vernieuwing Rijksdienst. Daarna bevat de nota allerlei voorstellen vooral tot afslanking, maar die eerste zin stáát er. “De regering is trots op haar ambtenaren”.

Nu hoor ik vaak gegniffel om die eerste zin, maar ik neem ‘m serieus. Ik kan u verzekeren dat die zin ook serieus bedoeld is. Het kabinet staat achter die zin. Althans: het kabinet durfde die zin niet te schrappen uit het ambtelijk concept van de nota.

Die zin stáát er, maar je hebt niet zoveel aan die bewering als zij niet wordt geïmplementeerd. Bovendien: de erkenning door de regering van de waarde van ambtenaren is een harde randvoorwaarde om ambtenaren trots te laten blijven of te laten worden op hun werk.

Dus: wat moet er gebeuren om die eerste zin van de Nota Vernieuwing Rijksdienst te implementeren en om weer trotse ambtenaren te krijgen?

Die doelstelling moet getackeld worden langs twee kanten:

1. ambtenaren moeten niet worden gedemotiveerd; en:
2. ambtenaren moeten worden gemotiveerd.

Niet demotiveren, nr. 1

Eerst: niet demotiveren.

Demotivatie is het resultaat van de nationale sport van het voortdurend hakken op ambtenaren. Ook bestuurders en vooral volksvertegenwoordigers maken zich daar schuldig aan. Hakken op ambtenaren is demotiverend. Hakken op ambtenaren is bovendien in strijd met de nog niet eens zo lang geleden in de Ambtenarenwet opgenomen norm: de overheidswerkgever dient zich als goed werkgever te gedragen.

Bestuurders realiseren zich dat nauwelijks, maar uiteindelijk zijn zij overheidswerkgevers. En parlementariërs zijn als controleurs van die

overheidswerkgevers indirect gebonden aan die norm, zoals de Raad van Commissarissen indirect werkgever is ten opzichte van het bedrijf.

Publiekelijk hakken op ambtenaren. De enige met wie ambtenaren dat genoeg delen is de bondscoach van het Nederlands elftal.

Waarom zijn ambtenaren de pineut? Hoort u ooit een aannemer of de voorzitter van de verenigde bouwbedrijven, Elco Brinkman, hakken op bouwvakkers? Terwijl die beroepsgroep – de goeden niet te na gesproken – bekend staat om het leveren van onaf werk, slecht werk, niet op tijd klaar zijn, niet nakomen van afspraken, niet betrokken zijn bij het werk dat ze moeten doen en ga zo maar door!

Nee hoor; de aannemers hoor je niet. Ze calculeren gewoon 10% extra in voor fouten bij de oplevering of voor te late oplevering. En de klanten betalen dat wel. En voor het overige zijn de meeste aannemers blij, dat hun werknemers niet weglopen. Wat een verschil met ambtenaren!

En, beste burger, nou niet zeggen dat ambtenaren van uw belastingcenten worden betaald. Hoor ik u ooit klagen over Jeroen van der Veer van Shell? Jeroen van der Veer wordt ook betaald met de centen van de burger aan de pomp!

En laten we niet vergeten dan ook ambtenaren belasting betalen. En ook, dat zij óók consumenten zijn en daarmee bijdragen aan de nationale economie. Een beetje meer respect voor ambtenaren graag!

Niet demotiveren, nr. 2

Ambtenaren moet je ook niet demotiveren door steeds te blijven hameren op verdere gelijktrekking van hun rechtspositie met die van gewone werknemers. De verzamelde overheidswerkgevers willen dat nog steeds, en pleiten daarbij openlijk voor versoepeling van het ambtelijk ontslagrecht. “Flexibilisering” is hun leus. En daarmee wordt de bescherming die het huidige ambtelijke ontslagrecht biedt overboord gegooid. Ik doel hier op de bescherming tegen ontslag uit politieke willekeur. Denk erom: ze zijn er nog altijd, de Bomhoffjes onder de politici!

Ander argument tegen versoepeling van het ambtelijk ontslagrecht: ambtenaren moeten hun bestuurders tegenspel – ja zonodig tegenspraak - kunnen leveren zonder te hoeven vrezen voor ontslag.

Alexander Pechtold, leider van de fractie van D66, is verklaard voorstander van gelijktrekking van de ambtelijke rechtspositie met die van gewone werknemers. Er waren nogal wat D66-kiezers in het ambtenarenbestand. Dat zullen er met deze opvatting van Pechtold niet veel meer zijn. Ik geloof dat Jan Willem Holtslag de laatste is, en die vertrekt ook al!

Gelukkig vond ik de de minister op dit punt aan mijn zijde, zo bleek uit haar speech vanmorgen.

Motiveren

Niet demotiveren maar motiveren! Dan worden ambtenaren weer trots op hun werk. Dat betekent onder andere:

- erkenning van de waarde van kennis voor de overheidsdienst, en van de waarde van specialisten; gelukkig bevat de Nota Vernieuwing Rijksdienst die erkenning, maar jarenlang was het op dit punt in de rijksdienst huilen met de pet op;
- vertrouwen geven aan ambtelijke professionals, en aan hen ruimte geven met het oog op ontplooiing van hun creativiteit, want van die creativiteit moet de rijksdienst het hebben - als het tenminste om echt professionele professionals gaat;

- erkenning van de waarde van de ambtenaar met klassieke deugden
 - het klinkt wat gek op te praten over de ambtenaar van de toekomst die klassieke deugden zou moeten hebben, maar ze zijn reuze belangrijk -: de ambtenaar die zich ervan bewust is, te functioneren onder iemand die onder democratische controle staat
 - Bram Steijn sprak zo-even over de competentie: politiek besef -; de ambtenaar die rechtsstatelijk besef heeft en integriteitsbewust is.

Deze erkenning van de waarde van ambtenaren en dit geven van vertrouwen kan helpen om ambtenaren (weer) trots te maken op hun werk. Een beroepscode voor ambtenaren zou kunnen ondersteunen dat zij (weer) *professional pride* krijgen. In die beroepscode – de Raad voor het overheidspersoneelsbeleid is hiermee bezig; ik ga de ROP niet voor de voeten lopen – zouden die klassieke deugden kunnen komen te staan die ik zo-even noemde, plus nog zoiets als het gebod: “Een goed ambtenaar weet om te gaan met de ruimte die hem als professional wordt geboden”.

En tenslotte ligt hier een belangrijke taak voor de Minister van BZK. Zij moet de boodschap, dat de regering trots is op de ambtenaren, verder uitwerken en verder uitdragen. Door het gehele land moet zij de ambtenaren met die boodschap een hart onder de riem steken, want dat hebben ze een keertje nodig en dat hebben ze verdiend.

Ik zeg het de minister na: de ambtenaren zijn het kapitaal van de organisatie. De Chinese veldheer Sun Tzu zei het 2500 jaar geleden al: het succes van een organisatie zit 'm in de kwaliteit van de daarin werkzame individuen.

Mevr. Ter Horst moet de uitdaging aangaan, bekender te willen worden dan haar voorgangster Ien Dales. De echo van de speech van Ien Dales uit 1992 voor de VNG over integriteit, galmt nog steeds na. Mevr. Ter Horst zou ernaar moeten streven dat over een jaar of 10, 15 háár speeches over de trots van de regering op het ambtelijk apparaat, nog steeds impact hebben.

Een paar maanden geleden hield ze in betrekkelijk kleine kring zo'n speech, die klonk als een klok. Die had onmiddellijk verspreid moeten worden op het ANP-net. Maar neen, de directie Voorlichting van BZK vond de speech niet belangrijk genoeg. De vraag rijst, of je aan de mensen die dit gezegd hebben, diezelfde ruimte moet geven als je hebt bedoeld voor professionals.....

Mevr. Ter Horst moet Ien Dales qua impact van speeches voorbij willen streven. Er is al een Ien Dales Leerstoel, met mij erop. Over 10 jaar moet er een Guusje ter Horst Leerstoel zijn, met Roel Bekker erop.

Dames en heren,

Weet u wat ambtenaren gemeen hebben met vastgoedhandelaren? Leden van beide beroepsgroepen durven nauwelijks op verjaardagsfeestjes te vertellen wat voor werk ze doen. Ik heb in mijn column van zo-even enkele wegen aangewezen waarlangs je ambtenaren weer trots op hun werk kan maken:

- ophouden met “bureaucrat bashing”;
- uitscheiden met het gezeur over verdere normalisering van de ambtelijke rechtspositie;
- vertrouwen en ruimte geven aan ambtelijke professionals, en bovenal:
- “management by speech”, uit te voeren door de Minister van BZK als superoverheidswerkgever.

Ik zou zeggen: mevrouw Ter Horst: aan de slag!